

Plano paleolitsko najdišče na ledini V Griču, Suhi Dol pri Planini nad Horjulom

Matija TURK in Metka CULIBERG

Izvleček

V prispevku je predstavljeno novo plano paleolitsko najdišče na ledini V Griču pri vasi Suhi Dol, pri Planini nad Horjulom. Predstavljeni so izsledki arheološkega izkopavanja. Paleolitske arheološke najdbe zastopajo le kameni artefakti, na podlagi katerih najdišče uvrščamo v čas od srednjega do mlajšega paleolitika. Najdeno oglje ni sočasno z arheološkimi najdbami.

Ključne besede: Slovenija, V Griču, Suhi Dol, plano najdišče, paleolitik, kamena orodja, analize oglja

Abstract

The contribution presents a new open-air Palaeolithic site V Griču near the village of Suhi Dol, by Planina nad Horjulom. The results of archaeological excavations are described. The only Palaeolithic finds are stone artefacts, on the basis of which the site has been dated to the period from the Middle to Late Palaeolithic. Charcoal found is not contemporary with the archaeological finds.

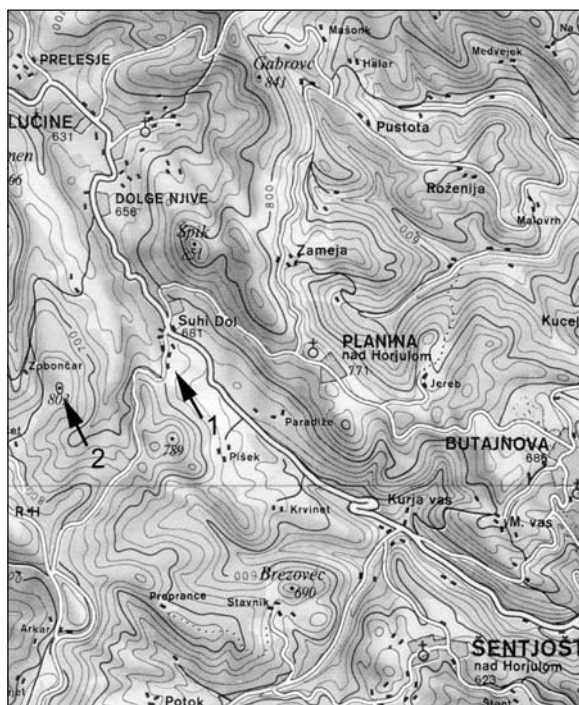
Keywords: Slovenia, V Griču, Suhi Dol, open-air site, Palaeolithic, stone tools, analyses of charcoal

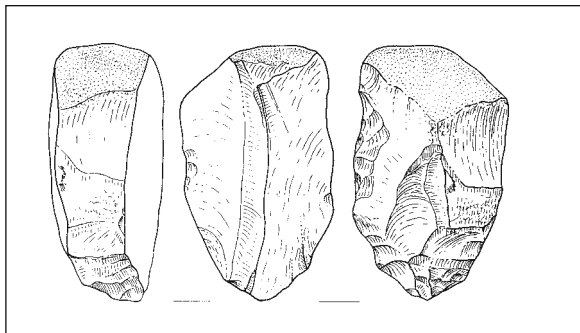
UVOD

Plano paleolitsko najdišče na ledini V Griču (tudi Koširjev grič, parcelna št. 959/1, k. o. Šentjošt) se nahaja pri vasi Suhi Dol v bližini Planine nad Horjulom (*sl. 1: 1*). Suhi Dol (681 m) leži na prevalu, ki predstavlja najlažji prehod iz zgornje Poljanske doline proti Ljubljanski kotlini. Širša okolica Suhega Dola ima pestro geološko zgradbo. Območje v glavnem gradijo triasne kamnine, na katere so narinjene permske kamnine Žirovskega vrha. Sama vas leži na anizijskem dolomitu (Plečničar 1970).

Sl. 1: Topografska lega najdišča V Griču (1) in mesto najdbe kamenega artefakta na Koconovem hribu (Tabor) (2). M. = 1:50000. (Vir: Atlas Slovenije, Ljubljana 1986, List 124, Gorenja vas © Geodetska uprava RS in Mladinska knjiga).

Fig. 1: Location of site V Griču (1) and location of stone artefact on Koconov hrib (Tabor) (2). Scale = 1:50000. (Source: Atlas Slovenije, Ljubljana 1986, sheet 124, Gorenja vas © The Surveying and Mapping Authority of the Republic of Slovenia and Mladinska knjiga).

Sl. 2: Koconov hrib (Tabor) nad Suhim Dolom. Strgalo, izdelano na jedru, slučajna najdba. M. = 1:1.

Fig. 2: Koconov hrib (Tabor) above Suhi Dol. Scraper made on a core (casual find). Scale = 1:1.

Najdišče na ledini V Griču se razprostira na blagem pobočju, prekinjenem z uravnjavami, vzhodno od ceste, ki vodi od Suhega Dola proti Smrečju. Najdišče, ki ga seka kolovoz, je danes del večje pašne površine, v preteklosti pa so domačini na njem imeli njivo. Leta 1995 ga je odkril ljubiteljski arheolog France Stele, ko je našel ob kolovozu jedro iz črnega roženca (*t. 1: 5*). Najdbi ni posvečal večje pozornosti, vse dokler ni nekaj let kasneje našel novega kamene artefakta. Leta 2004 je na mestu slučajnih najdb očistil usek kolovoza in našel kamene artefakte, oglje ter kose lončenine (Stele 2004, 13, 14). Vse najdbe je še istega leta izročil Ivanu Turku z Inštituta za arheologijo ZRC SAZU.

Nedaleč stran od novoodkritega planega paleolit-skega najdišča V Griču leži le nekaj kilometrov proti jugozahodu v dolini reke Sovre mousteriensko in epigravettiansko jamsko najdišče Matjaževe kamre (Osole 1976). S Koconovega hriba pri Suhem Dolu, imenovanem tudi Tabor (*sl. 1: 2*), izvira strgalo, izdelano na jedru (*sl. 2*), ki ga je leta 1996 prav tako našel F. Stele (Stele 2004, 13).

ARHEOLOŠKO IZKOPAVANJE

V začetku junija 2005 je Inštitut za arheologijo ZRC SAZU pod vodstvom I. Turka izvedel manjše arheološko izkopavanje na ledini V Griču (*sl. 3*). Namen izkopavanja je bil ugotoviti približen obseg najdišča, stratigrafijo in pridobiti najdbe, na podlagi katerih bi bilo mogoče najdišče lažje časovno opredeliti. Izkopavanje je trajalo štiri dni. Sredi oktobra istega leta smo med geodetsko izmero izkopanih sond izvedli dopolnilno izkopavanje.

V juniju smo izkopali pet sond (1-5), vse na zahodni strani kolovoza, v oktobru pa smo izkopali še dve sondi (6, 7) na vzhodni strani (*sl. 4*). Sku-

Sl. 3: Suhi Dol. Izkopavanje na ledini V Griču. Sonda 3, pogled z zahoda. Foto: F. Stele.

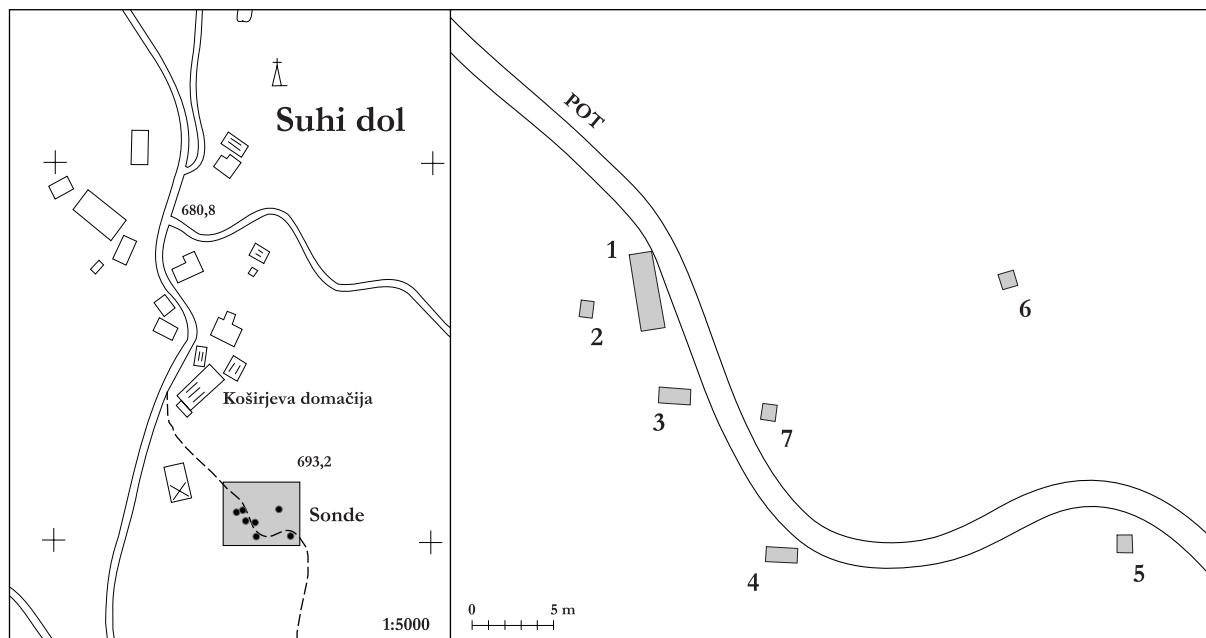
Fig. 3: Suhi Dol. Excavations on V Griču site. Test trench 3, view from the west. Photo: F. Stele.

pna površina vseh sond je bila 16 m². Stratigrafija je bila v vseh sondah enostavna. V splošnem je plasti ruše in humusa (SE 1) sledila svetlorjava nestrukturirana ilovica (SE 2), tej pa zbita, rdečerjava strukturirana ilovica (SE 3). V sondi 3 je bilo skalnato dno že takoj pod humusom, v sondi 4 pa smo nanj naleteli pod plastjo svetlorjave nestrukturirane ilovice. Pri ostalih sondah skalnata osnova ni bila dosežena. Največja dosežena globina izkopa, merjena od današnjega površja, je bila 130 cm v sondi 5. Stratigrafija v sondi 5 je bila nekoliko bolj pestra (*sl. 5*). Plasti ruše in humusa (SE 1) je sledila debelejša zemljena ilovica (SE 1a), pod katero so 85 cm pod površjem ležala pogrebena tla (SE 1b) s kosi oglja in prepereloga dolomitnega grušča. Pogrebena tla je predstavljal temnejši, do 20 cm debel in naguban sediment, pod katerim je ležala svetlorjava nestrukturirana ilovica (SE 2). Rdečerjave zbite strukturirane ilovice v sondi 5 kljub veliki globini izkopa nismo dosegli.

KAMENE NAJDBE

Kameni inventar z ledine V Griču šteje 93 kosov. Med sondiranjem smo našli 56 kamenih artefaktov, ostale je nabral F. Stele. Skupna slika vseh zbranih kamenih artefaktov je razvidna na tabeli (*tab. 1*).

Kot surovina sta bila uporabljena roženec in tuf, ki sta večinoma močno preperela. Tako pri večini artefaktov na pogled ne moremo ločiti, ali so izdelani iz roženca ali tufa. Pri nekaterih površinsko preperelih artefaktih s svežimi lomi vidimo, da so izdelani iz roženca zelene barve (*t. 1: 1,10; t. 2: 2*). Nekaj artefaktov iz roženca je izdelanih iz

Sl. 4: Suhi Dol, V Griču. Lega sond.

Fig. 4: Suhi Dol, V Griču. Location of test trenches.

surovine slabše kakovosti, večina pa je izdelanih iz raznovrstnih kvalitetnih rožencev.

Orodij, to je retuširanih artefaktov in artefaktov z uporabno retušo, je skupaj 12. Skupni delež orodij med vsemi kamenimi artefakti tako znaša 11 %. Ostanek predstavljajo različni odpadki.

Jedra so zastopana s tremi primerki (*t. I: 1,3,5*). Na piramidalnem jedru (*t. I: 1*) so vidni negativni odbitki, ki potekajo skoraj neprekinjeno okoli celotnega jedra. Udarne ploskev je površno izde-

lana. Jedro (*t. I: 3*) s sledovi odbijanja klinic nima izdelane udarne ploskve. Uporabnik je odbijal kar s prvotne, s korteksom pokrite površine. Jedro (*t. I: 5*) ima dve dobro izraženi udarni ploskvi, ki sta med seboj pravokotni.

Med kamenimi najdbami je največ odbitkov, sledijo jim razbitine, kline in klinice, jedra ter robni in lamelarni odbitki.

Tako na odbitkih kot na klinah se pojavlja prepariran talon (*t. I: 2,4,10*). Ta je prisoten tudi na nazobčanem odbitku (*t. I: 6*) in na masivnem lamelarnem, klini podobnem odbitku (*t. I: 2*). Korteks je zaradi preperelosti kamnine dostikrat težko prepoznaven. Robni odbitki, to je odbitki, ki imajo večino dorzalne strani pokrite s korteksom, so trije. Na robnem odbitku iz roženca se lepo vidi, da je bil odbit od manjšega prodnika. Nobena klina ali klinica ni ohranjena v celoti. Bodisi da je ohranjen samo bazalni (*t. I: 10*) ali terminalni del (*t. I: 7,8*), osrednjih delov ni. Bazalni del kline (*t. I: 9*) ima na obeh robovih uporabne retuše.

Med orodji so s tremi primerki najbolj zastopana praskala. Praskalo na debelem klinastem odbitku (*t. I: 2: 3*) ima precej ravno in visoko čelo, izdelano s strmo retušo. Stranska robova nosita posamezne inverzne retuše. Pridružujeta se mu praskali na odbitku (*t. I: 2: 4,5*), izdelani iz roženca.

Vbadala so tri. V dveh primerih gre za vbadalo ob poševni prečni retuši (*t. I: 2: 7,8*). Vbadalo (*t. I: 2: 7*) je izdelano na klinici, ki ima levi rob delno retuširan s polstrmo retušo. Desni rob je skoraj

Tab. 1: Suhi Dol, V Griču. Pregled vseh kamenih artefaktov.

Tab. 1: Suhi Dol, V Griču. Review of all stone artefacts.

odbitki / flakes	44
razbitine / shatters	21
kline in klinice / blades and bladelets	8
jedra / cores	3
robni odbitki / primary flakes	3
vbadala / burins	3
praskala / endscrapers	3
lamelarni odbitki / laminar flakes	2
klina z uporabno retušo / blade with use wear retouch	1
nazobčan odbitek / denticulated flake	1
retuširan odbitek / retouched flake	1
strgalo / scraper	1
pecljato orodje / stemmed tool	1
neopredeljeno / undefined	1
Σ	93

v celoti pokrit s korteksom. Prav tako je z delno polstrmo retušo retuširan levi rob vbadala (*t. 2: 8*). Ogelno vbadalo (*t. 2: 9*) je izdelano na odlomku kline, ki ima na robovih uporabne retuše.

Na debelem, s korteksom prekritem odbitku je izdelano edino strgalo (*t. 2: 1*). Ventralna in dorzalna stran sta prepereli, medtem ko retuširani robovi niso. To nakazuje, da je bil masiven odbitek sekundarno oblikovan v strgalo. Primarno bi lahko služil kot jedro, saj so na ventralni strani vidni prepereli negativni odbitkov.

Dve izrobi na odbitku (*t. 2: 6*) tvorita pecelj.

Masiven lamelarni odbitek (*t. 2: 2*) s prepariranim talonom ima odebeljen in prepariran terminalni del. Posamezne retuše so prisotne tudi na desnem lateralnem robu. Artefakt je bil verjetno uporabljen kot orodje. Ker ga tipološko ne moremo ožje umestiti, ga uvrščamo med neporedeljene primerke.

Nazobčan odbitek s prepariranim talonom (*t. 1: 6*) je na levem robu retuširan z delno strmo retušo.

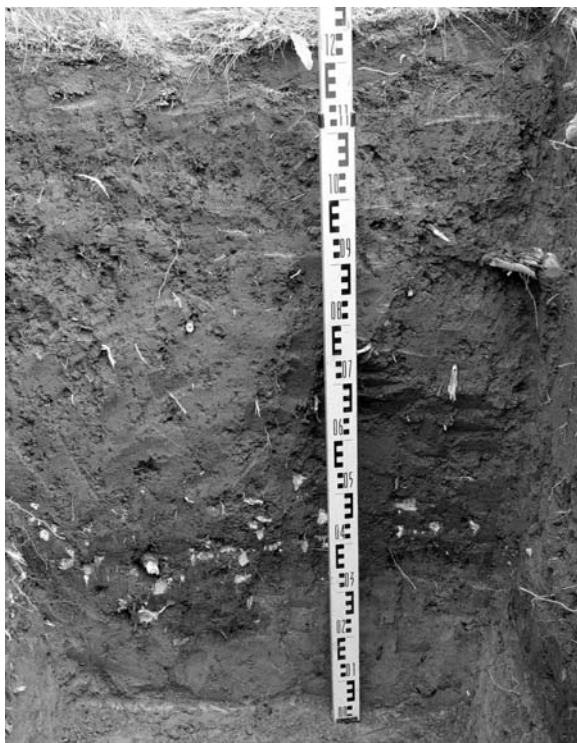
Čeprav maloštevilna, dajejo kamena orodja iz ledine V Griču skupaj z jedri že na prvi pogled vtis, da ne sodijo v isti čas.

Na podlagi tipologije izstopajo od celotnega kamenega inventarja predvsem naslednji artefakti: praskali na odbitku (*t. 2: 4,5*), vsa tri vbadala (*t. 2: 7,8,9*), pecljato orodje (*t. 2: 6*) in jedro (*t. 1: 5*). Tipološko sodijo v mlajši paleolitik. Natančnejše opredelitve znotraj mlajšega paleolitika pa na podlagi le nekaj orodij ni mogoče izreči.

Na drugi strani imamo elemente, ki so lahko značilni za srednji paleolitik. Tako med odbitki (*t. 1: 2,4*), klinami (*t. 1: 10*) in orodji (*t. 1: 6; t. 2: 2*) so zastopani primerki s prepariranim talonom. Preparirani talon je lahko vezan na uporabo levallois tehnike odbijanja, razširjene v mousterieniu (Debénath, Dibble 1994, 23 ss). Mousterieniu v prid govori tudi širok in masiven nazobčan odbitek (*t. 1: 6*) s prepariranim talonom. Strgala (*t. 2: 1*) na tem mestu ne moremo upoštevati kot argument za mousterien, saj je bil odbitek, kot smo že omenili, v strgalo prirejen sekundarno. Na sekundarno uporabo starejših kamenih artefaktov kaže tudi preperel odbitek, na katerem so vidni neprepereli negativni klinic.

SEDIMENTACIJSKE IN PALEOVEGETACIJSKE RAZISKAVE

V sondi 5 smo za različne analize vzeli sedimente od relativne globine -4,44 m do globine -4,94 m, skupaj torej 50 cm debel paket sedimentov, vključ-

Sl. 5: Suhi Dol, V Griču. Južni profil sonde 5 s pogrebenimi tlemi. Foto: M. Turk.

Fig. 5: Suhi Dol, V Griču. Southern profile of test trench 5, with paleosol. Photo: M. Turk.

no s pogrebenimi tlemi (*sl. 5*). Paket smo pozneje razdelili na 10 podvzorcev, debelih po 5 cm, in ga sedimentološko preiskali.¹ Mikroskopska analiza je pokazala, da organska zrna prevladujejo nad mineralnimi v vseh podvzorcih. Vrhnjih 6 podvzorcev, ki pripadajo zemljeni ilovici in pogrebenim tlem, sestavljajo pretežno organska zrna, redka mineralna zrna pripadajo kremenu. Pogrebena tla so ostanek nekdanje z vegetacijo porasle površine. V spodnjem delu, kjer se pojavlja svetlorjava nestrukturirana ilovica, se delež kremenovih zrn poveča, vendar se ne približa deležu organskih zrn. Karbonatna zrna so v vseh plasteh izredno redka. Večja mineralna zrna in glineni skupki, opazovani pod lupo, so popolnoma zaobljenih oblik po celotnem vzorčenem profilu. Na podlagi analize sedimentov iz sonde 5 lahko sklepamo, da ilovnati sedimenti na območju najdišča niso posledica preperevanja matične kamnine (dolomita). Verjetno gre za presedimentirano preperino, katere izvorno območje so permske klastične kamnine, ki gradijo širše območje Žirovskega vrha (Pleničar 1970).

¹ Vzorce in analizo sedimentov je opravil Janez Turk, Inštitut za raziskovanje krasa ZRC SAZU, Postojna.

Tab. 2: Suhu Dol, V Griču. Analize oglja.

Tab. 2: Suhu Dol, V Griču. Analyses of charcoal.

	<i>Pinus</i>	<i>Picea</i>	<i>Abies</i>	<i>Juniperus</i>	iglavce/comif. sp.	<i>Fagus</i>	<i>Carpinus</i>	<i>Corylus</i>	<i>Quercus</i>	<i>Ulmus</i>	<i>Fraxinus</i>	<i>Salix</i>	<i>Sorbus</i>	<i>Cornus</i>	listavec/decid. sp.
Sonda 1 / Trench 1															
Kv. 2, SE 2			1				1								
Kv. 4, SE 2 (z = 1,23)				3											1
Kv. 4, SE 2 (z = 1,34)			1		1										1
Kv. 5, SE 2 (z = 1,17)	1		14			7									
Kv. 6, SE 2/3 (z = 0,37)						5									
Kv. 6, SE 2 (z = 1,30)			1												
Kv. 8, SE 2 (z = 1,31)		1	10	1											
Kv. 8, SE 2 (sp. del / low. part)			11	9		1	1								
Kv. 8, SE 2			1	8	1	2		5							
Kv. 10, SE 2 (zg. del / upp. part)					9	5									
Sonda 2 / Trench 2															
Kv. 1, SE 2		1		1		1							3		
Kv. 1, SE 2 (z = 0,37)								2							
Kv. 2, SE 2						7							6		
Kv. 2, SE 2 (sp. del / low. part)		1		4											
Sonda 4 / Trench 4															
Kv. 1, SE 2 (z = -0,76)						1									
Kv. 1, SE 2 (z = -0,66)										4					
Kv. 2, SE 2 (z = -0,42)											1			1	
Kv. 2, SE 2 (z = -0,59)												1			
Kv. 2, SE 2 (z = -0,61)									4	1					
Kv. 2, SE 2 (z = -0,64)						3									
Kv. 2, SE 2 (z = -0,65)						2									
Kv. 2, SE 2 (z = -0,67)						4									
Kv. 2, SE 2 (z = -0,70)						16				3					
Kv. 2, SE 2 (z = -0,72)						1									
Kv. 2, SE 2 (z = -0,74)						3	1			1					
Sonda 5 / Trench 5															
Kv. 1, SE 2 (z = -4,88)	1	1	2	1											
Kv. 1, SE 1B (z = -4,69)	2		12	1			1								
Σ (196)	4	4	53	28	11	58	4	5	2	4	9	1	10	1	2

Med izkopavanjem smo poleg kamenih artefaktov in oglja našli novoveško keramiko, steklo in kovinske predmete, med njimi tudi puščico za samostrel. Favnišičnih ostankov ni bilo. Kameni artefakti so bili redki in razpršeni, nikjer nismo zasledili večje koncentracije.

Sedimente smo odstranjevali s strganjem. Mokra sejanja zaradi ilovice in dokaj redkih najdb nismo uporabljali. Prve kamene artefakte smo našli že v humusu, največ pa jih je bilo v naslednji, svetlorjavi ilovnati plasti (glavna arheološka plast). V rdečrjavni, močno zbiti ilovici, najdb ni bilo več. Kameni artefakti so se pojavljali skupaj s keramiko in ostalimi novodobnimi najdbami, kar nakazuje, da so bile najdbe pomešane.

Iz štirih sond (1, 2, 4 in 5) je bilo analiziranih 196 koščkov oglja, skoraj vsi izvirajo iz svetlorjave nestrukturirane ilovice (SE 2). Koščki oglja so bili, prav tako kot vse arheološke najdbe, razpršeni v sedimentu, nikjer pa ni kazalo na sledove ognjišč. Od celotne količine je več kot polovica analiziranega oglja skoraj enakovredno pripadala jelki (*Abies*) in bukvi (*Fagus*). Zlasti oglje jelke je bilo krhko in impregnirano z ilovnatim sedimentom, zato je večinoma razpadalo po letnicah. V sedimentu iz sonde 1 je bil najden tudi košček nezoglenelega lesa, vendar zaradi močne preperelosti ni bilo mogoče opaziti nobenega anatomskega znaka. Precej je bilo tudi manjših ilovnatih sprimkov, v katere so bili vključeni 2 do 3 mm veliki drobcji oglja.

Poleg jelke in bukve je količinsko izstopalo le še oglje brina (*Juniperus*), medtem ko je bilo oglje ostalih drevesnih vrst, tako iglastih kot listnatih, zastopano le z manjšim številom primerkov (*tab.* 2). Iz sonde 5 in iz sonde 2 je bilo pelodno analiziranih tudi nekaj vzorcev sedimenta ilovnate plasti 2 in 3, vendar peloda, razen nekaj spor praproti, zelo verjetno zaradi korozijskih procesov v njem ni bilo.

Ugotovljena vsebina oglja kaže na bukovo-jelov gozd (*Abieti-Fagetum*). Takšnega tipa vegetacije pa prav gotovo ni bilo v času, iz katerega izvira kameno orodje, kajti gozdovi z bukvijo in jelko so se razvili šele v holocenu, medtem ko je v pleistocenu drevesno vegetacijo povečini zastopal le bor (*Pinus*).

Danes se v okolici Suhega Dola razprostirajo pašniki, na katerih rastejo posamična drevesa lipe ali grmovja leske. V širši okolici uspevajo mezofilni ali termofilni bukovi gozdovi, na obrobju pašnikov ali travnikov pa so gozdovi mešani, sestavljeni iz številnih drevesnih vrst, kar kaže na proces zaraščanja. Na vojaškem zemljevidu iz leta 1763-1787 (Rajšp, Srše 1998) se namreč vidi, da so bile negozdne površine tedaj precej obsežnejše. Skozi pretekla obdobja, najbrž že od časa prvih poselitev, je človek gotovo pogosto posegal v gozd, ga redčil ali celo iztrebil, bodisi zaradi poselitve, bodisi za pridobivanje pašnih ali obdelovalnih površin, ali iz potrebe po lesu. Tako je nenehno spreminjal podobo gozda, predvsem v bližini naselij. Takšna dogajanja v daljni preteklosti pa lahko ugotovimo le s pelodno analizo. Palinološke raziskave dveh profilov v bližnjem Škofjeloškem hribovju pri naseljih Robidnica in Leskoviča pod Blegošem (Šercelj 1975) kažejo, da so tu v preteklosti res prevladovali bukovo-jelovi gozdovi. Radiokarbonsko datirana plast iz profila pri Leskoviči 2657 ± 70 BP kaže še precej visoke vrednosti bukve. Čez čas prične krivulja bukve upadati, kar najbrž že kaže na krčenje bukovega gozda. Tedaj prevlada jelka, vendar tudi ta postopoma upade. V urbarju za leto 1291 se že omenjajo hube za omenjeni naselji (Blaznik 1938, 10, 11). Dvig krivulje leske in pelod brinja pa kažeta na pašnike.

Radiokarbonska starost oglja jelke iz pogrebenih tal v sondi 5 s paleolitskega najdišča na ledini V Griču pri vasi Suhi Dol je 750 ± 40 BP (kal. AD 1220-1300; kal. BP 730-650). Če je celotna vsebina oglja sočasna, je tu pred okoli 750 leti še uspeval jelovo-bukov gozd (*Abieti-Fagetum*). Oglje pa je moralo biti posedimentno pomešano z arheološkimi najdbami.

SKLEP

Z arheološkim izkopavanjem na ledini V Griču smo potrdili novo plano paleolitsko najdišče v Sloveniji.² Na podlagi tipologije kamenih orodij lahko najdišče pripišemo srednjemu in/ali mlajšemu paleolitiku. Srednje in mlajše paleolitski elementi se med seboj prepletajo. Na dve časovni obdobji kaže tudi sekundarna uporaba kamenih artefaktov. Večja količina odpadkov in jedra pričajo, da je bilo orodje izdelovano na najdišču. Zaradi prisotnosti keramike in ostalih novoveških najdb skupaj s kamenimi orodji je jasno, da najdbe niso ležale *in situ*. Do mešanja najdb je lahko prišlo pri drsenju zemlje po pobočju in predvsem pri obdelavi nekdanjih njiv. Oglje, ki je bilo prisotno v večini sond, verjetno izvira od požarov, požigov ali novodobnega kurjenja, zagotovo pa ni ostanek paleolitskih ognjišč, kar potrjuje že sam sestav oglja, kjer prevladujeta jelka (*Abies*) in bukev (*Fagus*) in tudi ¹⁴C datum 750 ± 40 BP (kal. AD 1220-1300; kal. BP 730-650).³ Obseg najdišča še vedno ni znan. Na kamene najdbe smo naleteli praktično v vseh sondah. Kot kaže, gre za dokaj obsežno plano paleolitsko najdišče z močno razpršenimi najdbami.

Zahvale

Na tem mestu se najlepše zahvaljujemo Francetu Steletu, ki nas je obvestil o svojem odkritju, nam odstopil vse najdbe ter tudi pomagal pri izkopavanju. Zahvaljujemo se družini Košir iz Suhega Dola, ki je lastnica zemljišča z arheološkim najdiščem, za vso izkazano pomoč in pripravljenost za sodelovanje. Za pomoč na terenu in pri obdelavi najdišča gre zahvala Jožetu Štuklu, Luciji Lavrenčič ter Ivanu in Janezu Turku.

Pri pripravi članka so pomagali Dragica Knific-Lunder (risbe) ter Mateja Belak in Drago Valoh (izdelava karte in tabel). Vsem lepa hvala.

KATALOG

Vse najdbe hrani Loški muzej v Škofji Loki.

Tabla 1

1. Jedro, preperel roženec; sonda 2, kv. 1, SE 2 (inv. št. 6).
2. Odbitek s prepariranim talonom, preperel tuf ali roženec; sonda 4, kv. 1, SE 2 (inv. št. 28).
3. Jedro, preperel tuf ali roženec; sonda 2, kv. 2, SE 8 (inv. št. 7).
4. Odbitek s prepariranim talonom, preperel tuf ali roženec; sonda 4, kv. 2, SE 2 (inv. št. 39).

² Zadnji strnjen pregled planih paleolitskih najdišč v Sloveniji podaja Josipović (1989).

³ Če ne gre za kontaminacijo oglja z modernim ogljikom in posledično pomladitev starosti za več 1000 ali 10.000 let.

5. Jedro, roženec; površinska najdba (inv. št. 60).
6. Nazobčan odbitek s prepariranim talonom, preperel tuf ali roženec; sonda 4, kv. 1, SE. 2 (inv. št. 2).
7. Terminalni del kline, preperel tuf ali roženec; sonda 2, kv. 2, SE 2 (inv. št. 8).
8. Terminalni del kline, preperel tuf ali roženec; pri čiščenju profila v sondi 1 (inv. št. 62).
9. Zlomljena kline z uporabno retušo, preperel tuf ali roženec; sonda 1, kv. 8, SE 2/3 (inv. št. 4).
10. Zlomljena kline s prepariranim talonom, preperel roženec; pri čiščenju profila v sondi 1 (inv. št. 63).

Tabla 2

1. Kotno strgalo, preperel tuf ali roženec; površinska najdba (inv. št. 56).

2. Masiven lamelarni odbitek s prepariranim talonom (tipološko ožje neopredeljiv), preperel roženec; pri čiščenju profila v sondi 1 (inv. št. 66).
3. Praskalo na debelem klinastem odbitku, preperel tuf ali roženec; površinska najdba (inv. št. 57).
4. Praskalo na odbitku, roženec; pri čiščenju profila v sondi 1 (inv. št. 58).
5. Praskalo na odbitku, preperel roženec; pri čiščenju profila v sondi 1 (inv. št. 59).
6. Pecljato orodje, preperel tuf ali roženec; sonda 1, kv. 4, SE 1 (inv. št. 1).
7. Vbadalo ob poševni prečni retuši, roženec; sonda 6, SE 2 (inv. št. 93).
8. Vbadalo ob poševni prečni retuši, preperel roženec; sonda 4, kv. 1, SE 2 (inv. št. 3).
9. Ogelno vbadalo, preperel tuf ali roženec; sonda 2, kv. 1, SE 2 (inv. št. 5).

BLAZNIK, P. 1938, Kolonizacija Poljske doline. - *Glasnik muzejskega društva za Slovenijo* 19/1-2, 1-62.
 DEBÉNATH, A. in H. L. DIBBLE 1994, *Handbook of Paleolithic Typology. Volume One: Lower and Middle Paleolithic of Europe*. - Philadelphia.
 JOSIPOVIČ, D. 1989, Paleolitska in mezolitska najdišča na prostem v Sloveniji. - *Zgodovinski časopis* 43, 17-24.
 OSOLE, F. 1976, Matjaževe kamre, paleolitsko jamsko najdišče. - *Arheološki vestnik* 24, 13-41.

PLENIČAR, M. 1970, *Osnovna geološka karta SFRJ 1:100.000. Tolmač za list Postojna, L 33-77*. - Beograd.
 RAJŠP, V. in A. SRŠE 1998, *Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763-1787, 4. zvezek, karta 178*.
 STELE, F. 2004, Od kamenodobnih ognjišč do nastanka vasi. - V: Košir T., *Suhi Dol in Suhodovci*, 13-19, Škofja Loka.
 ŠERCELJ, A. 1975, Razvoj in zgodovina gozdov v Škofjeloškem hribovju. - *Loški razgledi* 22, 163-172.

The open-air Palaeolithic site V Griču (Suhi Dol near Planina nad Horjulom)

Summary

The open air Palaeolithic site V Griču is situated near the village of Suhi Dol (681 m), in the pre-alpine region 20 km west of Ljubljana (fig. 1: 1). The site is spread over a gentle grassy slope on which locals had arable land in the past. The site was discovered in 1995 by the amateur archaeologist, France Stele, when he found a core of black chert (pl. 1: 5). A Mousterian and Epigravettian cave site, Matjaževe kamre, is located in the vicinity of the newly discovered open-air Palaeolithic site V Griču (Osole 1976). A scraper made on a core (fig. 2) was found on Koconov hrib (Tabor) (fig. 1: 2), above Suhi Dol.

The wider area of Suhi Dol has a varied geological structure. Generally speaking, the area is built of Triassic rocks. The nearby plateau, Žirovski vrh, is built of Permian rocks. Contact between the Permian and Triassic rocks is a thrust fault. The village itself is located on Anisian dolomite (Pleničar 1970).

In 2005, the Institute of Archaeology ZRC SAZU carried out a small archaeological excavation on V Griču (fig. 3), under the leadership of Ivan Turk. Seven test trenches were excavated, covering a total area of 16 m² (fig. 4).

The stratigraphy was simple in all test trenches. A layer of turf and humus (stratigraphic unit SE 1) was normally followed by light brown unstructured clay (SE 2) and this by compact, red brown structured clay (SE 3). The maximum depth of excavation measured from today's surface was 130 cm in test trench 5. The stratigraphy in test trench 5 was slightly more varied (fig. 5). The layers of turf and humus were followed by a thicker earthy clay (SE 1a), below which, 85 cm under the surface,

lay paleosol (SE 1b) with pieces of charcoal and weathered dolomite rubble. The paleosol was darker, up to 20 cm thick, folded sediment, below which lay light brown unstructured clay (SE 2). Despite the considerable depth of test trench 5, we did not reach the red brown compacted structured clay.

During the excavations, in addition to stone artefacts and charcoal, we also found pottery, glass and metal items. All this shows that the finds are intermixed. There were no remains of fauna. Stone artefacts were rare and scattered, and nowhere did we find a major concentration.

The stone inventory from V Griču numbers 93 items (tab. 1). During the exploratory excavations, we found 56 stone artefacts; the remainder were collected by F. Stele.

Chert and tuff were used as raw materials, for the most part greatly weathered. In the case of the majority of the artefacts, therefore, it cannot immediately be distinguished whether they are made from chert or tuff. There were a total of 12 tools, i.e., retouched artefacts and artefacts with a use wear retouch. The total share of tools among all stone artefacts is 11%. The remainder represent waste products.

The stone tools from V Griču, together with the cores, even at first sight give the impression that they do not belong to the same time/period. On the basis of typology, the following artefacts in particular stand out from the overall stone inventory: endscrapers on flake (pl. 2: 4,5), all three burins (pl. 2: 7,8,9), stemmed tool (pl. 2: 6) and core (pl. 1: 5). Typologically, they belong to the Late Palaeolithic. A more exact specification

within the Late Palaeolithic cannot be made on the basis of only a few tools. On the other hand, there are elements that could be typical of the Middle Palaeolithic. The flakes (*pl. 1: 2,4*), blades (*pl. 1: 10*) and tools (*pl. 1: 6; pl. 2: 2*) thus include specimens with a prepared striking platform. A prepared core can be connected to Levallois technology, which was extended in the Mousterian (Debénath, Dibble 1994, 23 ss). The Mousterian is also suggested by the wide and solid denticulated flake (*pl. 1: 6*) with prepared striking platform. The scraper (*pl. 2: 1*) cannot be considered an argument for the Mousterian here, since the flake was secondarily made into a scraper (heavy weathered flake has unweathered retouch). The weathered flake, on which unweathered negatives of bladelets are visible, also indicates the secondary use of older stone artefacts.

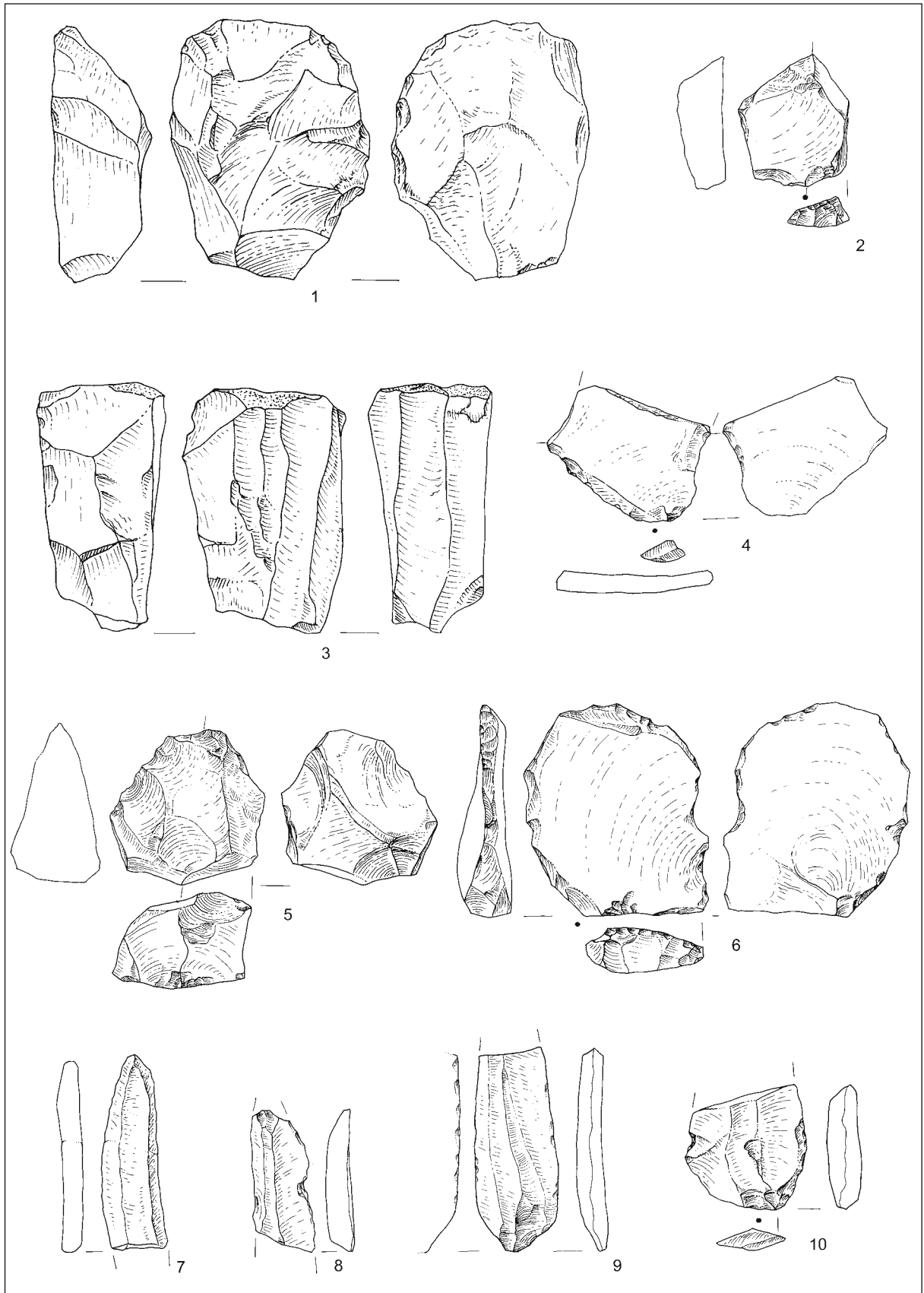
Analysis was carried out on 196 pieces of charcoal from four test trenches (1, 2, 4 and 5) almost all originating from the light brown unstructured clay (SE 2) (*tab. 2*). As with the archaeological finds, the pieces of charcoal were also scattered in the sediment. No traces of hearths were found. Identification of the charcoal indicates beech-fir forest (Abieti-Fagetum). There was certainly not such vegetation at the time from which the stone tools originate, since beech-fir forests only developed in the Holocene, while in the Pleistocene, tree vegetation was represented for the most part only by pine (*Pinus*). The radiocarbon age of the fir charcoal from paleosol in test trench 5 is 750 ± 40 BP (cal. AD 1220-1300; cal. BP 730-650). If the entire content of the charcoal is contemporary, beech-fir forest (Abieti-Fagetum) thrived here still around 750 years ago. The charcoal would have to have been post-sedimentarily mixed with the archaeological finds.

The archaeological excavations on V Griču confirmed a new open-air Palaeolithic site in Slovenia. On the basis of the typology of the stone tools, the site can be ascribed to the Middle and/or Late Palaeolithic. The large quantity of unretouched flakes, shatters and presence of the cores suggest that tools were made at the site. In view of the presence of pottery and other modern finds together with the stone tools, it is clear that the finds were not lying *in situ*. The mixing of finds could have occurred with land slipping down the slope, but mainly with the cultivation of the former arable land. The charcoal which was present in the majority of test trenches probably originates from fires or burning in the modern era, and is certainly not the remains of Palaeolithic hearths.

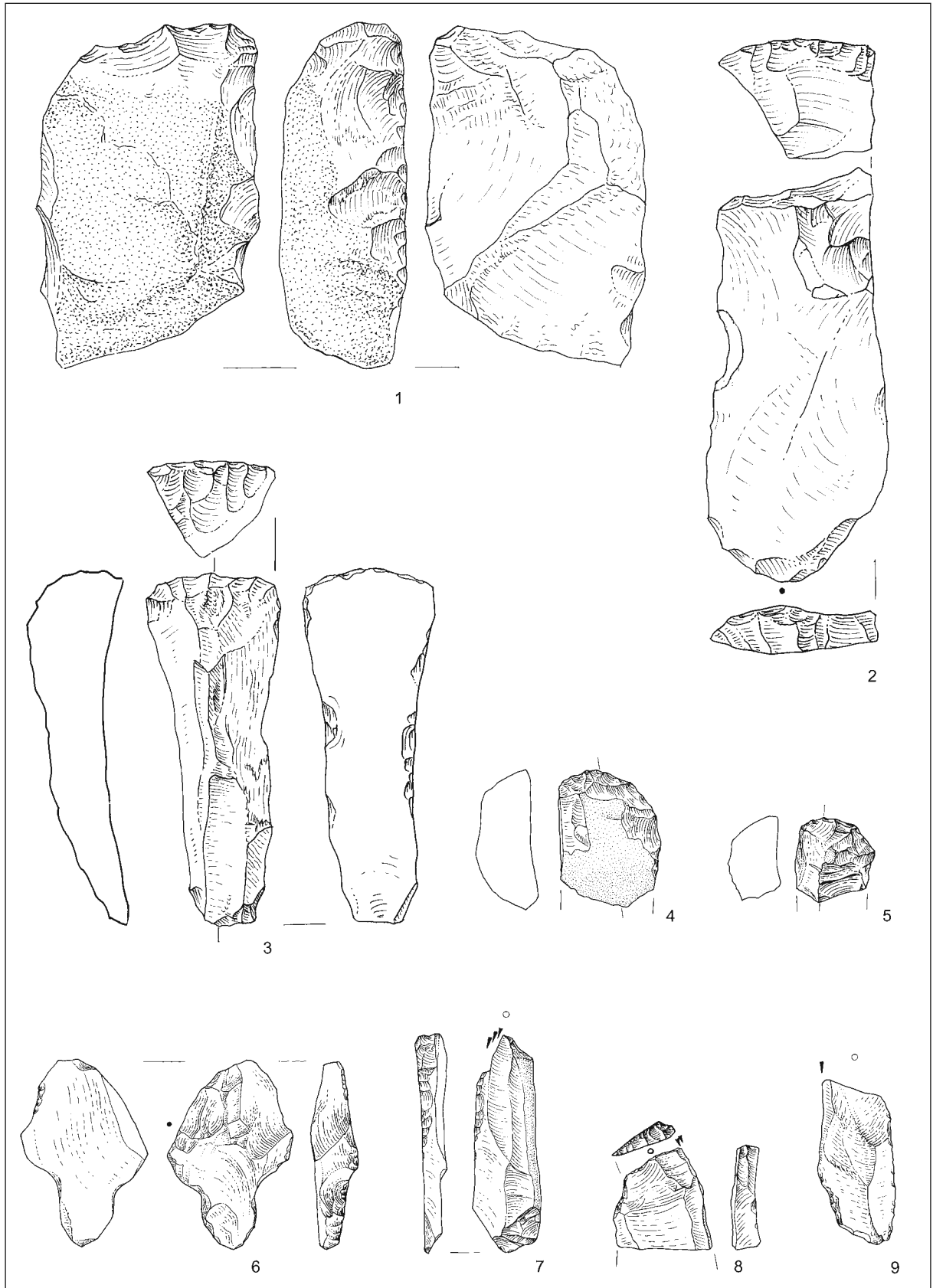
Translation: Martin Cregeen

Matija Turk
Lunačkova 4
SI-1000 Ljubljana
matijaturkow@gmail.com

Metka Culiberg
Biološki inštitut Jovana Hadžija
Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU
Novi trg 2
SI-1000 Ljubljana
culiberg@zrc-sazu.si

T. 1: Suhi Dol, V Griču. Kamena industrija. M. = 1:1.
 Pl. 1: Suhi Dol, V Griču. Stone industry. Scale = 1:1.

T. 2: Suhi Dol, V Griču. Kamena industrija. M. = 1:1.
 Pl. 2: Suhi Dol, V Griču. Stone industry. Scale = 1:1.